

Előmunkálatok egy utópiához

I.

Korosztályom, első eszmélésekor, még félig-meddig archaikus világra nyitottá számítottam és fülét. Az ezerkilencszázötvenes-hatvanas évtized Magyarországa, különösen a falusi része, összességében még több hasonlóságot, sőt azonosságot mutat akár a középkor világával is, mint a XXI. századéval. Nagyapám 1957-ben elárvult, s utána még évekig szelütötten sorsára váró kovácműhelyében minden, az utolsó szegig, a régi kézművesség világához tartozott. A földpadlójú, zömök téglapünetbe, azt hiszem, még a közeli Répce folyó turbináival termelt, gyöngécske villanyáram sem volt bevezetve. A családi elbeszélések mégis – bár nehéz, de – idilli életformáról szóltak. Másik nagyapám módos jobbágyportája is búcsúzott éppen a történelemtől – gazdáját ekkoriban kényszerítették be végleg a termelőségvetkezethez –, de az évszázados rendre emlékeztetett még benne minden, a megmaradt tehénke is ugyanazt a vegyszermentes, természetes habos, meleg tejet adta az asztalunkra, s a családi recept szerint készített hússkolbász ízgazdagsága is ugyanúgy felülmúlta a legjobb városi szalámiét, mint ahogy, bizonyára, évszázadok óta mindig.

A répcei malmok felduzzasztott, tiszta alpesi vízében ugyanúgy lubickoltunk s tanultunk meg úszni, ahogy, valószínűleg, már szülőfalum első ismert okleveles említése idején (1265) is, az akkori büki gyerekek. A népszokások a huszonegyedik óra utolsó percében, de éldegéltek még éppen: sok egyéb közt jó emlékem a tollfosztó vagy a betlehemezés; Luca-nap reggelén pedig még magam is fölkerekedtem, s házról házra járva, szalmára térdepelve mondtam el a termékenységvarázsló ősi igéket. De csak az adventi rorate után, melyen még a régi rítus szerint ministráltunk, küszködve a latin textussal meg az álmoosság-gal, de azért egy életre megérintve a hajnali varázslattól.

Miközben mindenfelé dübörgött a varázstalanító és múlttalanító diktatúra (nagyapáim haláluk előtt kifosztva, pedagógus szüleim nyelve megzabolázva),

GYURÁ CZ FERENC (1955) az ELTE magyar-néprajz szakán végzett. Szombathelyen lakik. A *Vasi Szemle* főszerkesztője, a Magyar Nyugat Könyvkiadó vezetője. Utóbbi kötete: *Populizmus* (2017).

a minden idegszálukkal múltba kapaszkodó családtagjaimnak meg az anyatejjel magamba szívott, elemi falusi élményeknek köszönhetően én még a történelmi – azaz a történelem alatti és feletti, örök – magyar életbe gyökereztem bele, Istennek és a szerencsémnek hála.

Ezt szeretném újra látni – ez az én utópiám – a mai napon is, és ezt gondolnám kívánatosnak 2050-re nézve is.

Az nem baj, hogy képtelenség – sőt, annál jobb. Annál tágabb teret nyit a képzeletnek.

II.

Ha pedig még kicsit hátrálunk az időben, a szakrális magyar állam utolsó, 1944-ben megszakadt időszakába, valóságos mesevilágba csöppenhetünk. A Szent Korona uralma alatt az ország elég sok feudális maradványt megőrzött a társadalmi rendben és érintkezésben, melyek egy részét semmi ok nem volt kárhozatni. A kommunista rendszert nagyon kevés élte át ezek közül, ilyen például a katolikus papi öltözetek díszes sokfélesége. Ezt újabban még főpapi részről is bírálták mint középkori csökevényt, ami szerintem kimondottan művészetellenes, barbár vélemény. De igaz az is, hogy valamelyest mindannyiunkra hatott az a progresszivistá indoktrináció (haladó nevelés), melyet annak idején az én máskülönben rendes, reakciós gondolkodású és habitusú, idősebb tanáraink is képviseltek, ki kénytelen-kelletlen, ki úgy, hogy maga is kezdte elhinni talán, hogy a destruálás: konstruálás, a rombolás pedig: építés, de legalábbis „megszüntetve megőrzés” – ahogy oly sokszor hallhattuk a dialektika csodálatos mantráinak egyikét.

Bármily hihetetlen, de itt élnek köztünk, akik még tanúi, részesei voltak ennek a kezdetektől szervesen a XX. századba belenövő magyar világnak. Néhan azok közül is, akik még I. Ferenc József, kicsit többen pedig, akik IV. Károly alattvalójaként látták meg a napvilágot a még sértetlen területű ezeréves magyar állam egyik vagy másik szögletében. De itt van velünk – ha csak a csonkaországot vesszük is – még körülbelül egy sopronnyi vagy kanizsányi mennyiségű: több tízezer 90 éven felüli ember, akik valamennyien még a második nagy háború előtti világban eszméltek öntudatra. Elképzelem: biztosan van közöttük, aki még látott öreg 1848-as honvédet, talán kezét is foghatott vele, hiszen a szabadságharc utolsó életben maradt katonái 1930 körül távozhattak el az élők sorából. A Szombathelyen ma is teljes szellemi frissességben élő 92 éves orvosprofesszor, ősi nemzetség demokratikus gondolkodású sarja: Széll Kálmán néhány éve olyan részletesen és érzékletesen írta meg saját családja háború előtti és még régebbi mindennapjait – személyes emlékei, családi levelek s más dokumentumok segítségével –, hogy aki olvassa, kéznnyújtásnyi távolságra, azazhogy közelebe kerül a magyar ezer évhez, melyet a haladás utópistái oly sokszor és

oly fensőbbeséges tudatlansággal átkoztak el (Széll Kálmán: *Göncölszekér*. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Vasszilvagy, 2016).

Illyés Gyula, egyik remek emlékező esszéjében, arról ír, hogy gyermekkorában a Tolna vármegyei Cecén, nagyapja méhesében találkozhatott a képviselő Madarász testvérek egyikével, Józseffel, a szabadságharc radikális politikusával, aki már az 1832–36. évi diétán is részt vett, alig húszévesen. (101 éves korában bekövetkezett haláláig, 1915-ig képviselte a parlamentben a sárkeresztúri kerületet.) Az aggastyán Madarász vizsgáztatta Illyést (tudja-e, ki írta a Himnusz stb.), majd a helyes válasz nyomán megsimogatta a gyermek tüskés, rövid haját, s kezét nyújtotta neki, mondván: „Úgy nézd meg, hogy ez a kéz egykor a nagy Kölcsey Ferenc jobbát illethette!”

Így hát Illyés mintegy keze melegében őrizte a reformkor üzenetét, és elgondolta számunkra, hogy 10–15 hasonló kézfogás láncolatán át történelmi hazánk kezdeteivel tarthatjuk a szinte biológiai közvetlenségű kapcsolatot. Erőt meríthetünk e gondolatból s az elképzelt kézfogásokból, amelyeket persze sok-sok valóságosan megtörtént kézfogás hitelesít. A szoros, szinte testi kapcsolat az őseinkkel, a magyar múlttal: lelki egészségünk, otthonos jelenlétünk egyik legfőbb biztosító lehetne a gyökereinktől elszakító mai világban.

Ez a múlt mélyének energiáit felszínre hozó, elődeinkkel összekötő kapcsolat azonban korunk és civilizációnk újabb nemzedékei számára már talán nem is érthető. A kézfogások láncolatának egyszerű metaforája még nyilván befogadható, de az esetleges befogadók nagy része szemében szakrális igazsága nincsen. Mint a mai költők egy részének képei: fityegő dísz, lényegtelen ornamens, semmire sem utaló és semmire sem átsugárzó, transzcendencia nélküli, technikai szimbólum csupán. Nem remegteti meg a lelket, nem egyesíti, jelképesen és pillanatokra sem, az anyanyelvi közösséget az időben.

Az én személyes utópiám a múlt elemeiből építkezik, és ezt ma már – és még – dacosan vállalom, de tisztában vagyok vele, hogy ennek mozgósító ereje az újabb nemzedékek körében egyenlő a nullával, senkit nem érdekel. Vagy talán pontosabb így: alig valakit, hiszen azért mutatóban mindig akadnak a saját korosztályukból és korukból kitekintők.

III.

A nyelvtudós és kulturális antropológus Balázs Géza professzor egyik új tanulmánya a legújabb internetes egyetemista nemzedék („i-generáció”) érdekes fenomenológiáját vagy szemiotikai leírását nyújtja, jórészt személyes megfigyelések alapján.¹

Köztudomású volt eddig is, hogy a most készülődő értelmiségi nemzedéket nem indokolt a márciusi ifjak vagy akár a 80-as évek szakkollégistáinak mér-

1 Balázs Géza: Net-nemzedék. *Vasi Szemle*, 2018/1 (megjelenés alatt).

céjével sem mérni. De talán még az új évezred elejének közéleti érdeklődésű fiataljaihoz sem hasonlíthatók, akik, ha többnyire szubkulturális szinten is, de mégiscsak képviseltek valamiféle kulturális és közösségi arculatot, voltak jellemző olvasmányaik és elképzeléseik a világról és az országról, melyekhez azóta vagy hűek maradtak, vagy nem, de azért a közéletet és a kultúrát fenntartó nemzedékek folyamatosága általuk nem fog megszakadni.

Az új nemzedékkel viszont – ha jól értelmezzük a felsorolt jeleket, tüneteket – lehet, hogy meg fog. Legalábbis ezek a fiatalok olyan mértékig és olyan nehezen megfejthetően mások, hogy egyelőre igen nehéz elképzelni, hogy akár 2050-ben – amikor 50–55 évesek lesznek – a kellő erővel, felkészültséggel és felelősségtudattal álljanak majd hozzá társadalmi feladataikhoz.

Nem, nem azért, mintha rosszabbak lennének elődeiknél, hanem mert olyan hatalmas technikai, technológiai változások részesei, amelyekkel nem képesek – talán nem is lehetséges – megküzdeni, csak úszni tudnak az árral. A tanulmány írója nem nevesíti – korrektül és tudományos mértéktartással a tényekre szorítkozik –, de az utókor, ha lesz, bizonyosan meg fogja nevezni a koreszmék azon torzulásait, melyek a nevelés ma uralkodó és szigorúan megkérdőjelezhetetlen dogmáihoz vezettek. Hiszen – egy régebben kedvelt pap-költő sokat idézett versrefrénjének szavaival élve – „e fiúkért valaki felelős”... E megnevezés nem lesz alaptalan annak ellenére, hogy a felelősség teljességgel valószínűleg sem nem nevesíthető, sem nem köthető ideológiákhoz. (Bármily kézenfekvő volna is egy kiadós ballibsizéssel letudni a felelősség kérdését.) Ha csak magát a technológiai áradást nem azonosítjuk valamiféle ideológiával.

Balázs Géza következtetése a következők:

„A kor egyik megnevezése: informatikai, digitális vagy technokulturális társadalom. Másként: posztmodern élménytársadalom. Az újdonságok, a sokasodó élmények mellett azonban egészségi, mentális, testi problémákkal van telítve (pl. digitális túlterhelés). Egyre többen mondjuk: evolúciós megszaladás történik, ami együttjárhat a kulturális evolúció megakadásával. A hagyományvesztésnek, a gyors megszaladásnak az emberi közösségekre és az emberi személyiségre hatása van. Ismert mondás szerint: aki nem foglalkozik a történelemmel, aki nem tanul a történelemből, az arra kényszerül, hogy újra átélje a történelemben egyszer már bekövetkezett hibákat, tragédiákat. Ha lesz lehetősége rá.

Az ember alapvető viselkedési komponensei változatlanok (csoport, akció, konstrukció). Ám ezek radikális elmozdulása, átalakulása, sőt felszámolódása kezdődött el a modern technológiák világában. Bízhatunk abban, hogy minden marad a régiben, csak legfeljebb új megjelenési, kifejeződési formát ölt, s az ember ezt is túléli. Valószínűleg jobb bízni ebben, mint megijedni. Pontosan ezt cselekszi most az emberiség. Az antropológus azonban nem dughatja homokba a fejét. Az ember öntelt, túlzottan bízik önmagában, akik törik a fejüket megmentő, túlélő stratégiákon, azok hajlamosak az előző megnyert csaták, ütközetek stratégiáiban, eszközeiben bízni, vagyis hisznek az emberiség eddigi túléléseiben. A megugrás esetében azonban ez aligha lesz elegendő. Megugró, meglepő, akár drámainak is mondható és fájdalmas stratégiákra van és lesz szükség...”

IV.

„Az ember alapvető viselkedési komponenseinek” „radikális elmozdulása, átalakulása, sőt felszámolódása” korunkban, tudjuk jól, nem előzmények nélküli. Történetszempontból, emberszemlélet s általában világnézeti előfeltevések kérdése, hogy ki milyen történeti sorba illeszti a mostani fejleményeket, és honnan eredeztetni a negatív folyamatokat. És itt már nem csak a net-nemzedékről van szó. Az elmúlt 2–300 évet uraló, lineáris fejlődést feltételező, materialista társadalomfejlődési elképzelések ma is élnek, újabb változataik alakultak ki, és képviselőik egyre türelmetlenebbül és egyre kiábrándítóbb eszménytelenséggel sürgetik a történelmet végleg eldönteni hivatott programjaik megvalósítását. A technika további szédületes fejlődésére építő társadalmi utópiák pedig (melyek írásos képzelgések és filmes szuperprodukciók ihletői is egyben), ha jól sejtem, nem igazán számolnak a földi élet tradicionális, természetes beágyazottságának megőrzésével, és lényegében kivezetnek a földi létből akár a világűr, akár a bolygó és az ember mesterséges újrakonstruálása felé. Ezzel azonban a magamfajta régi emberek előtt elveszítik minden érdekességüket és hitelüket. A „régik” jelzőn nem értek itt semmi különöset, csupán olyasmiket, hogy két szeme, két füle, egy szíve és józan elméje volna az embernek, és nem szeretne lemondani olyan örömforrásokról, mint, többek között, a füstöltsonka vagy a szilvapálinka, de ebből a szempontból idesorolható a katolikus liturgia szépsége, a könyvolvasás, a zenehallgatás, a futballozás vagy a kertművelés is. Eme reménytelen, populista megrögzöttségeink közepette sokan érezzük úgy, hogy éppen eleget fejlődöttünk már programszerűen és társadalmilag, s ez éppen elég sok galibával járt. Úgyhogy most inkább már sütkéreznénk kicsit az eddig elért – mégoly korlátozott és tökéletlen – fejlettségünk fényében, próbálnánk értékelni az életet abban a formájában, ahogy ezen a földrajzi szélességen és hosszúságon manapság még mutatja magát családunkkal, barátainkkal, nemzeti és nemzetközi kultúránkkal együtt. Eközben nemcsak a füstöltsonkának, hanem a kebabnak vagy a csicseriborsó-fasírtnak sem vagyunk ellenségei, sem valóságosan, sem képletesen. Azt azonban nem szeretnénk, ha utóbbiak uralnák étrendünket, amint általában sem szeretnénk semmiféle újabb kizárólagosságot, olyat pedig különösen nem, amely európai és magyar önazonosságunkat veszélyeztetni.

Pedig a mai európai közéleti és politikai diskurzus egyik főszólama éppen erről szól, a „migráció” mint társadalomutópia szimbolikus és valóságos témája köré sűrűsödve.

V.

Nem lehet erről eleget beszélni, és nem baj, hogy a napnál világosabb az igazunk, s hogy a történelemben szinte kivételes pillanatot élünk: igazunkat „a

hatalom egeről mint nyári záport² kapjuk vissza – akkor is folyvást ismételni kell. De itt és most legfőljebb csak röviden.

A lényeg csupán ennyi: A magyar történelem alaptapasztalata a nemzeti lét folyamatos fenyegetettsége. Ez a tapasztalat régesrég kialakította történelmünk alaptörekvését: a népi-nemzeti megmaradás szándékát. Ez ma is időszerű, s ez határozza meg a nemzeti létet felülírni akaró, jelenleg a muszlimvezető filantropizmus álarca mögé bújó, nemzetellenes destrukcióval szembeni önvédelmi küzdelmünket.

Mire számíthatunk? Külön magyar megoldásokra nemigen, az az idő már elmúlt a történelemben. De a nemzet él, s a jelek szerint máig sem sorvadt el hazafias középéréte, mely mindenkor éltette a megmaradás utópiáját. (Mert jó ideje már a nemzetként való megmaradásunk is utópiaszámba megy.) Nem volt sosem mindenki szem a hazafiság láncában, ne áltassuk magunkat: 56-ban sem, sőt 1848-ban sem. Olvasom valahol, hogy a pákozdi csata napján a viszonylag közeli Balatonfüreden milyen nagy élet zajlott, középnemességünk ott időző aranyifjai nem láttak okot a táncmultságok felfüggesztésére, sem a kártyasztaltól való fölemelkedésre.

Nemzeti megmaradásunk a tágabb térségi, európai és globális folyamatokba való megfelelő kapcsolódásunkon múlhat, ma sokkal inkább, mint a múltban. De természetesen nem mindegy, hogy milyen mentális és fizikai állapotban, a nemzeti érdekérvényesítés milyen szubjektív képességével, ugyanakkor mások számára mit kínálva kapcsolódunk a nagyobb közösséghez. Előreszaladni nemigen van miért, hiszen amire a látható jövőből szükségünk lesz – ilyen a széduletesen fejlődő számítástechnika vagy a géntechnológia –, annak elsajátításához, a vele való lépéstartáshoz elegendőek múltbéli erőnyeink, továbbá mentális és fizikai állapotunk erősítése.

De van-e remény arra, hogy a most következő évtizedekben fordulatot érjünk el a népi-nemzeti íróink, gondolkodóink írásaiban a hatvanas évek vége óta megkülönböztetett sorskérdésnek tartott két területen: a népesedés és az elszakított magyarság megmaradása ügyében? Különösen az első az, melyen pusztán létünk múlhat. Tudományos intézetek, kormányzati és más elemzőközpontok ma már érthetően nagyobb hitelűek a közírói meglátásoknál és megérzéseknél. De a honban, ahol a sokszor kigúnyolt népi írók: Veres Péter, majd kivált Fekete Gyula írásai, kitartó és alapos személyes agitációja lényeges családpolitikai intézkedésekhez vezethetett, talán nem fölöslegesek az utóbbiak ma sem.

Ha a jelenlegi családonkénti 1,5-es születési arányszám az egyre kisebb létszámú fiatal korosztályok ellenére tartósan elérné a népesség szinten tartásához szükséges 2,1-es számot – valóságos isteni csoda számba menne. Akkor pedig különösen, ha a cigányság szaporodási adatai nélkül számolva érné el. (Abban szinte biztos vagyok, hogy az etnikumonkénti külön számítás képmutató tilal-

2 Németh László szavai 1935 májusában, az Új Szellemi Fronttal kapcsolatban. Akkor azonban ezt már mint a népi írók szertefoszlott illúzióját fogalmazta meg az író.

ma nem lesz már hosszú életű, de legalábbis nem lesz betartatható.) Ugyanakkor megjósolhatatlan, hogy a kérdésben végre valóban elkötelezett magyar politika, a világrend általános megingása és átalakulása, a feltorló korszakváltások dinamikája eredményezhet-e olyan lélektani és erkölcsi változásokat, illetve az érdekeltség olyan változását, amely ideális esetben talán kiválthatja a kívánt fordulatot. Ezt eleve kizárni szerencsére nem lehet – s ez már elegendő ok, hogy mind többen és többet tegyenek érte.

A népesedési kérdést nem sokan merték oly módon összekapcsolni a határon túli magyar nemzetrészek ügyével, ahogy egy alkalommal Csurka István vagy a három éve elhunyt jó szellemű és széles érdeklődésű történész, Szabó A. Ferenc tette. Az ő véleményük szerint a határokon belüli magyar népesség fogyásának pótlására és a határon túl az asszimilációnak nagymértékben kitett magyarok „megmentésére” egyaránt hasznos volna utóbbiak, különösképpen a szórványban élők áttelepülésének ösztönzése. Markánsan nemzeti irányú szerzőktől meglepő lehet ez a vélemény, mely látszólag az igazságtalanul elcsatolt, de részben még általunk lakott, s így teljesen tőlünk el nem tulajdonolt területek önkéntes feladásával látszik egyenértékűnek.

De Csurkának és Szabónak igaza volt: közel száz évvel a tragédia után be kell látni, hogy ha mindenhez ragaszkodunk, akkor felrémlik a lehetőség: mindent elveszíthetünk. Ha viszont megmaradt államunk magyarságát megerősíthetjük a határon túli szóránymagyarságban még meglévő népi tartalékokkal, akkor őket megmentjük az asszimilációtól, s egyúttal lépéselőnybe kerülünk ama népekkel szemben, akiknek hasonló a demográfiai mutatóik, de nincs hasonló „embertartalékuk”. A máig viszonylag tömbökben élő kisebbségi csoportok esetében a több mint negyedszázada képviselt autonómiaörekvéseket lehet folytatni, de a jelen európai viszonyok között ezektől komoly eredményt aligha várhatunk. A status quo fennállása és a folyamatos sikertelenség miatt folytatódó nyelváltás és elvándorlás századunk közepére oka fogyottá teszi a magyar kisebbségi autonómiák kérdését, mert a mai tömbterületek addigra szóránnyvidékké alakulnak át.

S velük a különbségeket összehagyváló nemzetellenes irányzattal szembeni önvédelmi harcunk fontos bástyái dőlnek le. A kulcs a nemzetközi helyzet.

VI.

Utópiaalkotásra derülátó korok a legalkalmasabbak – a mi korunk, itt és most, egyelőre még nem ilyen. A kiegyezés utáni kor, bár utólag sok és jogos bíráló érte, mégiscsak erős alapot adott nemcsak Jókai fantáziájára, hanem például a „magyar imperializmus” álmodozói alá is (Rákosi Jenőtől Beksics Gusztávig, Hoitsy Pálig). Közülük némelyek már a királyi család Budára költöztetését tervezgettek, a középkori magyar birodalom feltámasztását vizionálták – és nem is gyöngébb alapokon, mint aminőkön korunk némelyik jövőálmodója fogalmazgatja

a maga „stratégiáját”. (A tudományos jövőtervezés korában így nevezik az utópiákat.)

A budapesti születésű George Friedman az amerikai világhatalom biztos, optimista tudatában vetíti előre ugyanezen világhatalom fénykorát a század közepére jósolt nagy háborút követő időre. Geopolitikai elemzéseiben³ és vízióiban nem sok figyelmet fordít külön Magyarországra, noha tágabb térségünk felértékelődésére már a közeljövőt tekintve is számít. Németország meggyengülése és Oroszország szétforgácsolódása elképzelései szerint együtt jár a Baltikumtól Romániáig húzódó övezet fölemelkedésével. Ezen a precízen körül nem határolt területen Amerika stabil szövetségese, Lengyelország emelkedik fel, s állítja helyre XVII. századi nagyhatalmi státusát (területileg kelet felé terjeszkedve), Magyarország pedig az ugyancsak elég homályosan megjelölt „lengyel blokk” részeként szintén nyertese lesz a folyamatoknak. Részleteiben kidolgozatlan utópia ez, talán azért is, mivel a szerző igényt tart a tudományosság rangjára, márpedig objektív valóságelemekre és folyamatokra legfőlőbb nagyobb tendenciák előrejelzését lehet alapozni, azokat is inkább csak alternatívák formájában – részletekét, pláne több évtizeddel előre, biztosan nem. De azért a nagyívű leírást így is érdekesen színesítik olyan ötletek, mint hogy Lengyelország a déli tengeri kikötő iránti igényét Fiume (?) birtokba vételével fogja kielégíteni, Románia visszacsatolja Moldovát, Magyarország pedig északkeleten szerezhet meg területeket. (A Felvidék és Erdély nem kerül szóba.) A történelem minden ellenkező híreszteléssel szemben ismételni szokta önmagát: a muszlim világ vezető hatalmaként Törökország újra terjeszkedik a Balkánon, a Kaukázusban, és ismét uralja majd a Fekete-tengert. Ezúttal lengyel vezetéssel lehetünk majd a kereszténység védőbástyája.

Friedman néha kifejezetten cinikus humorral előadott látomásainak az ad súlyt, hogy ő a vezetőnek mondott amerikai stratégiai tervező intézet, a Stratfor alapítója, s elképzelései ideológiaképző erejűek lehetnek az amerikai kormányzat számára. Ez bizonyára céljuk is, és erős korlátja lehet objektivitásuknak. Oroszország kíméletlen „elintézése” valószínűleg ezzel magyarázható. Figyelemreméltó ellenben, hogy bár még a Nyugat-Európát tovább destabilizáló 2015-ös migrációs hullám előtt írta munkáit, a földrész súlypontjának keletre tolódását már előrejelezte.

*

Magunkról s mieinkről: családunkról, hazánkról, nemzetünkről, ennek jövőjéről pozitívan gondolkozni – nem csupán hasznos, hanem egyenesen erkölcsi parancs. Az élet és a szeretet parancsa. Már maga ez az imperatívusz túllendít anyagi korlátainkon. Tegyük-e hozzá mindehhez ezervalahány év magyar ke-

3 Ld. a New Wave Media Kft. kiadásában magyarul megjelent könyvei közül főként: *Gyulladáspontok. A kialakulóban lévő válság Európában.* Bp., 2015. és *A következő 100 év. Előrejelzés a 21. századra.* Bp., 2015.

resztény tapasztalatát? Vagy az elmúlt évszázadból Szent Pio atya fantasztikus mondatait a magyarok jövőbeli hivatásáról? Mindszenty József, Márton Áron, Apor Vilmos, Gulyás Lajos (1956 református lelkész vértanúja) vagy Brenner János tántoríthatatlan hitét és áldozatát, mely sok máséval együtt jövőnk falába épül?

Másfelől – a lengyel–magyar közös jövőre gondolva – a boldoggá avatott Popieluszko lelkészét, aki százszor ismertebb a világban, mégis joggal nevezhetjük őt a lengyel Brenner Jánosnak...?

